

SJÄLVSTYRELSEN – FRAMTIDSUTSIKTER

Som ett led i självstyrelsens 100-årsjubileum vill Ålandstidningen belysa dess roll i Finland och internationellt. I vår serie om självstyrelsen vill vi svara på de angelägna frågor som finns: Var står vi i dag, vad har självstyrelsen för utmaningar framåt och vad kan vi lära oss av den erfarenhet som finns utanför Åland?

100
ÅLAND 1922 - 2022

Självstyrelseforskaren Maria Ackrén:

Åland behöver klar

Jämfört med Grönland borde Åland ha tydligare målsättningar för vad man vill med självstyrelsen, men liksom här påverkas Grönlands utveckling av regeringen i Köpenhamn.

Det menar statsvetaren och självstyrelseforskaren Maria Ackrén.

– Det är alltid beroende på vad det är för regering som sitter i huvudstäderna hur väl man kommer överens, säger hon.

Det finns en viktig skillnad mellan Grönlands och Ålands självstyrelser, säger Maria Ackrén, lektor i statsvetenskap vid universitetet i Nuuk. Hennes forskning är inriktad särskilt på de självstyrande områdena i Norden. Grönland, ett av de tre, fick sin första självstyrelselag 1979, "hjemmestyrelsen", som byggde mycket på den modell Färöarna redan hade.

– Grönland har två listor. Det är en med de behörigheter man har fått ta över från Danmarks sida, och så finns det en lista med vissa områden som man kontinuerligt ska förhandla sig fram och ta över undan för undan, säger Maria Ackrén.

I och med den nya självstyrelselagen från 2009 har Grönland tagit över behörighet för naturresurser.

– Det är ett stort område som också har ekonomisk betydelse, säger Maria Ackrén.

Det finns dock ännu områden man inte tagit över. En del områden är gemensam behörighet mellan Danmark och Grönland som överlappar varandra. Dit hör bland annat de civilrättsliga och kriminalrättsliga områdena.

– Men man har ganska stora befogenheter. Man har fått mer internationellt spelrum i och med att man har förhandlat sig fram med Danmark.

En annan fullmaktsgivning gör att Grönland har fått mer att säga till om internationellt.

– Det betyder att Grönland kan ingå egna internationella avtal med andra länder inom fiskeri, handel och andra områden man anser är viktiga.

Ekonomiskt stöd

Dock är ekonomin en utmaning för Grönland.

– Man kan säga att Grönlands självstyrelse har utvecklats gan-

ska mycket över tid. Man har hela tiden försökt ta mer och mer kompetensområden till sig, men det kostar ju förstås, säger Maria Ackrén.

Grönland är beroende av ett blocktillskott från Danmark. Man får 3,4 miljarder danska kronor varje år.

– Det ska täcka både självstyrelsen och de befogenheter som man har tagit över. Det man behöver fundera över är hur man ska minska den biten.

Blocktillskottet går delvis att jämföra med den åländska klumpsumman, men den är fastställd till sitt belopp sedan 2009 med vissa justeringar för inflation och räntor.

– Det man har lyckats bättra med på Färöarna är den ekonomiska biten. Man har faktiskt kunnat minska på blocktillskottet. Man är inte lika ekonomiskt beroende av Danmark.

Eget pandemistyre

När beredskapslagen trädde i kraft i Finland för att kontrollera smittspridningen av covid-19 innebar det att självstyrelsen till vissa delar sattes ur spel. Det sågs inte på med blida ögon i landskapsregeringen.

– Eftersom vi har självstyrelse så borde vi kunna ges det förtroende som vi har i vanliga fall, att vi kan göra en bedömning här vad vi finner mest ändamålsenligt, sade lantrådet **Veronica Thörnroos (C)** i en intervju med Ålandstidningen i maj 2020.

Hon konstaterade också att man inte kan acceptera att det skulle hända fler gånger, men att det var en strid för ett senare tillfälle.

Någon liknande konflikt har inte varit aktuell på Grönland, säger Maria Ackrén.

– Här har man kunnat bestämma själv hur man har velat ha det. Det är de egna sjukvårdsmyndigheterna som står i spetsen.

Vad är din analys av varför direktiven från Helsingfors har påverkat Åland så mycket, medan Grönland har haft mer eget utrymme att agera?

– Det är en intressant fråga, och det ligger säkert mycket i det att Åland fortfarande är under Finland vad gäller smittskyddslagstiftning. Även om Grönland samarbetar väldigt mycket med de danska myndigheterna har

man ändå sin egen bestämmanderätt över hur man gör med gränserna. Åland är tydligen mer beroende av vad som kommer från riksmyndigheternas sida.

Politiken påverkar

Under pandemin har också relationerna mellan Ålands och

Finlands regering tagit skada, vilket Maria Ackrén noterat. Men hur är erfarenheterna från Grönland?

– Relationerna till Danmark går alltid lite upp och ner. Man har just nu ganska goda relationer med den sittande regeringen med **Mette Frederiksen**

i spetsen. Med den förra regeringen hade man lite mer problem. Det är alltid beroende på vad det är för regering som sitter i huvudstäderna hur väl man kommer överens och kan förhandla sig fram till olika lösningar, tror jag.

Så det är inte unikt för Åland

SJÄLVSTYRELSEN – FRAMTIDSUTSIKTER

Tidigare artiklar

- 9.6 – Tidigare lagstiftningsrådet Sten Palmgren.
- 30.6 – Folkkrätsexperten Ove Bring.
- 21.7 – Rysslandsexperten Patrik Oksanen.

Varare målsättningar

”För Ålands del tror jag att man skulle behöva ha lite mer klara målsättningar, vad man egentligen vill med det hela”, säger statsvetaren Maria Ackrén om självstyrelsens utveckling.
Foto: Hüllya Tokur-Ehres

att komma olika långt i förhandlingarna beroende på regering i Helsingfors, utan det är en erfarenhet Grönland delar?

– Absolut, det är helt klart. Sedan finns det ju alltid populistiska partier och grupperingar som försöker höja sina röster

och komma med sina egna linjer. Det ser vi också här.

Lika många vid bordet

Grönlands historia med Danmark skiljer sig mycket åt från Ålands historia med Finland. Grönland var en dansk koloni, och under många år pågick sys-

tematiska försök att göra Grönland mer danskt, bland annat genom tvångsflyttningar ur städer och adoptioner av grönländska barn till Danmark.

År 2014 bildades en försoningskommission, men den dåvarande regeringen i Danmark valde att inte medverka, skri-

Grönland har två ledamöter i Danmarks parlament folketinget och behörighet över den egna beskattningen, säger Maria Ackrén. På bilden huvudstaden Nuuk.

ver Amnesty press. I december 2020 bad Danmarks statsminister Mette Frederiksen offentligt om ursäkt till de drabbade grönländska familjerna.

Trots de här skillnaderna, vad kan Åland lära sig av Grönland vad gäller relationen till moderlandet?

– Jag har inte satt mig in i hur förhandlingarna mellan Åland och Finland egentligen går till. Det man ser från Grönlands sida är att man ofta har olika kommittéer och kommissioner där det sitter lika många representanter från Grönland och Danmark vid förhandlingsbordet.

I det danska parlamentet folketinget sitter två ledamöter från Grönland.

– Man har kanske lite mer stöd av varandra jämfört med Ålands riksdagsledamot, även om man är från olika partier. Där sitter också två från Färöarna, så man talar om att det finns ett nordatlantiskt block i folketinget som stöttar varandra.

”Se över beskattningen”

Så vad vore då viktigt för Ålands självstyrelseutveckling? Maria Ackrén resonerar:

– Jag tror nog att beskattningsrätten skulle behöva ses över ordentligt. Det är en stor fråga som man på något sätt borde få löst, för det är också viktigt att kunna ha koll på sin egen ekonomi och inte bara är beroende av klumpsumman och good-will från Helsingfors.

Både Grönland och Färöarna har egen beskattningsrätt ända sedan starten på självstyrelsen.

» Fakta

Grönland

Invånarantal: 56.081 (2020), varav cirka 18.000 i huvudstaden Nuuk.

Styrande parti: Vänsterpartiet Inuit Ataqatigiit (IA).

Parlament: Inatsisartut eller landstinget (31 platser).

Representation i danska folketinget: Två platser, Aki-Matilda Høegh-Dam (Socialdemokratiska Siumut) och Aaja Chemnitz Larsen (IA).

Källa: Norden.org, inatsisartut och folketinget.

– Sedan kan man tycka att Grönlands system med plattskatt kanske inte är det bästa i världen, men det är en annan sak.

Vad vore de viktigaste komponenterna för att säkerställa att en självstyrelse kontinuerligt utvecklas?

– Jag tror nog att man måste ha klara visioner och målsättningar – vad det är man vill, helt enkelt. För Grönlands vidkommande är det ganska klart, det är självständighet de strävar efter i framtiden.

– För Ålands del tror jag att man skulle behöva ha lite mer klara målsättningar, vad man egentligen vill med det hela.

Text
Fredrika Fellman
fredrika.fellman@alandstidningen.ax
tel: 26 647

